

Recenzie

Thell A. & Moberg R. (eds). *Nordic Lichen Flora. 4. Parmeliaceae. Göteborg : Nordic Lichen Society, 2011. 184 s., CD s fotografiami. ISBN 978-91-85221-24-0.*

V roku 2011 vyšiel štvrtý diel série *Nordic Lichen Flora*, ktorá predstavuje diverzitu lišajníkov piatich severských krajín – Nórska, Švédska, Dánska, Fínska a Islandu a ich území (Faerské ostrovy, ostrov Jan Mayen, Svalbard a Bjørnøya). Autorský tím pozostával z trinástich špecialistov, okrem škandinávskych v ňom participoval Philippe Clerc (Ženeva), John A. Elix (Canberra) a Tiina Randlane (Tartu). Čeľaď Parmeliaceae zahŕňa 80 rodov s približne 2 300 druhmi. Sú to lupeňovité alebo kričkovité makrolišajníky a mnohé z nich sa bežne vyskytujú či už epifyticky (na kmeňoch a konároch stromov) alebo epipetricky (na skalách). Patria tu druhy známe i našej širšej verejnosti, ako napríklad diskovka bublinatá (*Hypogymnia physodes*), konárnik slivkový (*Evernia prunastri*), diskovka ryhovaná (*Parmelia sulcata*) alebo pakonárnik otrubový (*Pseudevernia furfuracea*). V Nordických krajinách sa z čeľade Parmeliaceae udáva 152 druhov v 41 rodoch. Na Slovensku je to 117 druhov z 33 rodov. Napriek pestrosti biotopov u nás v porovnaní so Škandináviou neevidujeme zástupcov rodov *Arctocetraria*, *Asahinea*, *Dactylina*, *Letharia* (so známym širovožltým kričkovitým druhom *Letharia vulpina*, ktorý sa v minulosti používal na trávenie vlkov) a *Masonhalea*. Centrom rozšírenia zástupcov tejto čeľade, najmä rodov *Hypotrachyna*, *Menegazzia*, *Parmotrema*, *Usnea* a *Xanthoparmelia*, sú subtropické až temperátne oblasti južnej pologule.

V úvodnej časti publikácie autori podávajú stručný a prehľadný úvod o čeľadi Parmeliaceae v zmysle najnovšej koncepcie založenej na výsledkoch fylogenetických štúdií tímu Any Crespo, Pekka Halonena, Matthewa P. Nelsena a Arneho Thella. Väčšina druhov, sa dá zaradiť do dobre podporených skupín, ktoré korešpondujú s historickými morfológickými skupinami – alektoroidná, parmelioidná a cetrarioidná. Je škoda, že mapa územia, ktoré séria *Nordic Lichen Flora* pokrýva, je bez vysvetliviek. Územie jednotlivých štátov je rozdelené na miestne administratívne celky, každý má svoju skratku, takisto príslahlé ostrovy týchto krajín. Čitateľ je preto nútený buď siahnúť po prvom dieli série (kalicioidné lišajníky), kde je všetko podrobne vysvetlené, alebo, v prípade, že ho vo svojej knižnici nemá, dohľadať význam týchto skratiek v atlase. Ďalej nasleduje dichotomický kľúč rodov a po ňom hlavná časť publikácie – prehľad rodov a druhov v abecednom poradí. Tento prehľad je spracovaný tou istou formou, ako predchádzajúce tri diely. Pri každom druhu sa udáva bazionymum a informácia o typovom materiáli. Nasledujú mená lišajníkov v národných jazykoch, kľúčové bibliografické referencie, zoznam publikovaných ilustrácií taxónu, opis taxónu, chemické znaky, opis habitatu, na ktorom rastie, rozšírenie, v prvom rade v nordických krajinách a následne vo svete. V tomto dieli flóry sú mapky rozšírenia taxónu umiestnené priamo v texte, čo je pre čitateľa pohodlnejšie (v predchádzajúcich dieloch tvorili samostatnú prílohu). Informáciu o taxóne uzatvára poznámka, kde nájdeme praktické komentáre o príbuzných druhoch a kľúčových diferenciálnych znakoch, ktoré ich odlišujú. V závere publikácie je príloha s nomenklatúrickými novinkami, ktoré informujú najmä o novo ustanovených typových položkách (napr. lektotypy pre *Allocetraria madreporiformis*, *Evernia illyrica*, *E. mesomorpha*, *Hypogymnia austerodes*, *H. bitteri*, *H. farinacea*, neotyp pre *Arctoparmelia incurva*, *Menegazzia terebrata*). V publikácii je uvedený opis nového druhu *Usnea cylindrica* P.Clerc sp. nov., ktorý zahŕňa *Usnea chaetophora* sensu auct. p. p. Je príbuzný s druhmi *U. dasypoga*, od ktorého sa líši typom rozkonárenia a habitom hlavných a sekundárnych konárikov, a *U. barbata*, ktorý má tenšiu

kôru, hrubší stržeň, a odlišný habitus primárnych a sekundárnych konárikov. Knihu uzatvára fotografická príloha s indexom.

Autorskému tímu štvrtého dielu série *Nordic Lichen Flora*, ako aj tímu, ktorý pracuje na celej sérii patrí veľká vďaka za toto mimoriadne užitočné dielo.

ANNA GUTTOVÁ

Chytrý, M., Kučera, T., Kočí, M., Grulich, V. & Lustyk, P. (eds). *Katalog biotopů České republiky*. 2. vyd. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2010. 444 p. ISBN 978-80-87 457-02-3.

Je to už takmer dva roky, čo kolektív autorov pod vedením viacčlenného tímu editorov pripravil nové – druhé aktualizované vydanie katalógu biotopov Českej republiky. Táto príručka, ktorá vymedzuje jednotky používané pri mapovaní biotopov vyšla po prvý krát v roku 2001 a v tom čase predstavovala prvý ucelený prehľad nielen biotopov európskeho a národného významu v rámci sústavy Natura 2000, ale tiež všetkých typov biotopov vyskytujúcich sa v susednej Českej republike.

Takmer desaťročie používania pôvodného Katalógu si „vynútilo“ jeho aktualizáciu, ktorá reflektuje nielen zmeny resp. revízie vo vegetačnom prehľade – fytoocenologickom systéme, na základe ktorého sú biotopy prevažne vymedzené, ale tiež odráža pokrok v poznaní rozšírenia jednotlivých biotopov a pod.

V najnovšom vydaní Katalógu biotopov je opísaných a definovaných 173 biotopov, z ktorých je 60 hodnotených ako typy prírodných stanovišť sústavy Natura 2000 (ekvivalent biotopov európskeho a národného významu na Slovensku). Predstavené sú biotopy a) vodných tokov a nádrží, b) mokradí a pobrežnej vegetácie, c) pramenísk a rašelinísk, d) skál, suťín a jaskýň, e) alpskeho bezlesia, f) sekundárnych trávnikov a vresovísk, g) krovín, h) lesov a i) biotopy výrazne ovplyvnené alebo vytvorené človekom. Nechýbajú prevodné tabuľky medzi jednotlivými klasifikáciami biotopov, pričom každý opis biotopu začína hlavičkou, v ktorej sú sústredené informácie vzťahujúce konkrétny biotop k jednotkám Natura 2000, CORINE, Pal. Hab., EUNIS, fytoocenologickému systému, potenciálnej vegetácii a lesníckej typológii.

Biotopy sú, ako to už v podobných prehľadoch býva zvykom, radené hierarchicky, pričom sú rozčlenené na vyššie spomínaných 9 formačných skupín. Za úvodnou hlavičkou nasleduje krátky, prehľadný a výstižný text členený do odstavcov predstavujúcich štruktúru a druhové zloženie, ekológiu, rozšírenie a ohrozenie a manažment. Každá kapitola (typ biotopu) je zakončená citáciami použitej literatúry a vymenovaním taxónov predstavujúcich druhovú kombináciu typickú pre ten ktorý biotop, podľa potreby členenú na stromy, kry, prípadne epifyty, byliny a machorasty a lišajníky. Špeciálne sú označené druhy diagnostické a dominantné. Táto stručná a prehľadná štruktúra je rovnaká ako pri prvom vydaní Katalógu biotopov.

Rozdiely oproti prvému vydaniu sa prejavili najmä v obnovení máp rozšírenia jednotlivých biotopov a následného spresnenia ich výskytov, pričom sa využili dáta z predchádzajúcich mapovaní. Spresnili sa tiež jednotlivé druhové kombinácie charakteristické pre konkrétne biotopy, ktoré sú založené na poznatkoch zo štatistického vyhodnotenia Českej národnej fytoocenologickej